

A feltámadás megünneplése a jelen gyakorlat szerint

ahogyan mi olvassuk

Életadó forrás - lelkiégi füzet a Szentpéteri levelek kiadásában
5. füzet

Szerkeszti: Pacsai János esperes parochus

Sajószentpéter 2011

A feltámadás megünneplése a jelen gyakorlat szerint ¹

I. Az ünneplés leírása

A körmenet

Közvetlenül az ünneplés megkezdése előtt az egyházban éjféλι istentisztelet végeznek. Ennek még egyáltalán nincs húsvéti ünnepi jellege. Az istentisztelet majdnem egészében a nagyszombat-reggeli kánon felolvasásából áll. A 9. óda alatt Krisztus sírleplét ünnepélyes menetben viszik a templom közepéről a szentélybe.

A feltámadási szertartás pontosan éjfélkor templom körüli menettel kezdődik. Ugyanakkor szólalnak meg az eddig némán gyászoló harangok is. Kialakul a körmenet. Kereszt és zászlóvivők az élen. A papok a feltámadás ikonját, evangéliumos könyvet és egyéb ikonokat hordoznak. A hívők kezében gyertya van. A görög egyház papja fényt hoz ki a szentélyből és elszólítja a híveket: „*Jertek, merítsetek fényt a soha le nem alkonyodó világosságtól és dicsőítsétek Krisztust, ki halottaiból feltámadt*”. A hívők a paptól fényt vesznek és meggyújtják gyertyáikat. A menet le hagyja a templomot. Az ajtókat bezárják.

A menet körül jár és közben az előírt tropárt éneklük: „*A te feltámadásodat, Krisztus Üdvözítőnk, angyalok éneklük a mennyben és minket is méltass e földön, hogy tiszta szívvel énekeljünk és dicsőítsünk téged.*”

Még a szabadban olvassák a Máté evangélium feltámadásról szóló szakaszát 28,1-20. Az új liturgikus rendelkezés ezt Márk perikópára változtatta: 16,1-8.

Az oroszoknál nincs evangélium olvasás, hanem a templom ajtó előtt azonnal a húsvéti reggeli istentisztelet kezdődik.

P. Rals munkát írt a húsvéti körmenet liturgikus jelentőségéről. Benne azt vizsgálja többek között, hogy vajon nem a kald szertartás u.n. békemente adja-e meg a húsvéti körmenet eredeti jelentését. Analizálta a kald liturgikus szöveget és összehasonlította más rítusok hasonló szövegeivel s a végén, arra következtetésre jutott, hogy a húsvéti körmenet a Szent Sírhoz való processzióhoz vezethető vissza. Az ál-Arabela György II. századi tanúskodása szerint a Szent Sír templomon kívül találtak egy üres sírt és ehhez a sírhoz vonultak húsvét éjjelén, hogy a feltámadás jelvényét és a húsvéti béke zálogát, a győzedelmes keresztet oda vigyék.

Reggeli istentisztelet

¹ Johann Kramer: A feltámadás megünneplése a jelen görög-szláv gyakorlat szerint

A zárt templom ajtók előtt kezdik énekelni a húsvéti tropárt először elővers nélkül 3-szor, majd a 67 zsoltár 2-4 és a 117 zsoltár 24 verse előversül szolgál. A görögök dramatizálják ezeket a perceket, hogy nagyobb hangsúlyt kapjanak és a 23 zsoltár 7-10 verseit kezdik énekelni:

„Emeljétek fel fejetekeket, kapuk, ősi kapuszárnyak társuljatok, hadd vonuljon be a dicsőség királya...” – Ki a dicsőség király? – „a seregek Ura, a dicsőség Királya!”

Kinyílnak a templom ajtajai. A vezető pap a húsvéti köszöntéssel üdvözli a népet: Krisztus feltámadt! Szent lelkesedéssel jön a felelet: Valóban feltámadt!

Most már a templomban folytatódik a reggeli istentisztelet. A diákon a Nagy ekténiát énekli, utána Damaszkuszi szent János húsvéti kánonja következik. A húsvét tropárja újra meg újra felcsendül. Mind a 9 óda után 3-szor. Ezenkívül minden óda után kis ekténia van és pap tömjénezi a templomot. Következnek a dicséreti sztihirák: először az első hang rendes vasárnapi, majd a húsvéti sztihirák. Zsoltárversek kötik őket össze. Mind az Evangélium húsvéti eseményeiről beszélnek. Jellemzőjük az örömujjongás. Ez olyan nagy, hogy minden gondolatot lefoglal.

„A Szent Pászka lőn ma nekünk kinyilvánítva, az új és szent Pászka. Titokteljes Pászka, megtiszteltebb Pászka, Pászka: a Megváltó Krisztus. Szeplőtelen Pászka, Nagy Pászka, a hívők Pázkája. A paradicsom ajtaját megnyitó Pászka. A minden hívőt megtisztelő Pászka.”

Az utolsó húsvéti sztihira kölcsönös megbocsátásra és testvéri ölelésre szólít fel. Minden jelenlévő 3 húsvéti csókot vált egymással.

Ezután az Aranyszájú Szent Jánosnak tulajdonított húsvéti homila következik, melyet a pap olvas fel.

A görögöknél most a Szent Liturgia következik. Olvasmánya az Ap.cs. 1,1-8 evangéliuma a János evangélium bevezető része 1,1-17. Az evangélium több nyelven olvassák annak jeléül, hogy a húsvéti üzenet az egész világnak szól.

Az oroszok ekténiával végzik a reggeli istentiszteletet, de hozzáfűzik az órákat s csak ezek után következik náluk a Szent Liturgia.

II. Feltámadási témák a liturgikus szövegekben

Ebben a részben a liturgikus szövegek feltámadási témáit vizsgáljuk. Nem vizsgáljuk a szentírási szöveget, vagy olvasmányt, csupán az egyházi szerzők énekeit vesszük figyelembe. A következő énekekről lesz szó: körmeneti énekek, tropár, kánon, ipakoi, konták, ikosz, fényének és sztihirák.

Az analízis azt mutatja, hogy ezek az énekek 3 féle szöveget tartalmaznak. Kettő direkt feltámadási tartalommal: történelmi, ill. teológiai-dogmatikus. A harmadik

szöveg már nem vonatkozik direkt a feltámadásra, hanem a híveknek szól: mi legyen a viselkedésük és a lelki tartásuk a feltámadás ünnepkörében.

A szövegek történelmi tartalma

Feltűnő tény, hogy az olyan szövegek, melyek a feltámadást és a feltámadás misztériumát tisztán történelmi szempontból nézik, rendkívül ritkák. Már az evangéliumokban is feltűnő, hogy a feltámadás pillanatát és pontos mikéntjét soha nem említik. Nincs tanúja. Krisztus feltámadását, jóllehet cáfolhatatlan történelmi tény, a misztérium homálya veszi körül. Ugyan a feltámadás alapténye gyakran kerül szemünk elé, de mindig teológiai és nem történelmi megvilágításban. Eszerint valójában nem 3, hanem csak 2 fajta szöveg van.

Tisztán történelmi szövegnek csupán az asszonyok látogatását a sírnál lehet tekinteni. De ez sem azért szerepel a szövegekben, hogy történelmi bizonyóságot tegyen, hanem mert a tanítványok előtt tanúságtevő funkciója van a feltámadás tényéről, akkor és most. A liturgikus szövegek nagyon pontosan a szinoptikusokhoz – Máté, Márk és Lukács – tartják magukat. A szinoptikusok erről szóló perikópiái 3 elemet mutatnak: az elhengerített követ, az angyal híradását és felszólítását a feltámadás megtörténtének továbbítására a tanítványok felé.

Az ipakoiban:

1. a követ elhengerítve találtak a sírról.
2. hallják az angyal szavát: mit keresitek őt a holtak között?
3. sietnek és hirdetik a világnak.

Ehhez hasonló a 3 sztihira:

1. Angyalt találtak a sírköven ülve.
2. Mit keresitek az élőt a holtak között?
3. Menjetek, vigyétek a hírt a tanítványoknak.

A kánon 7. ódája I.tropárja arról énekel, hogyan keresik a Kenethozó Asszonyok a halottat, de az élő Istenre találnak és a hírt megviszik a tanítványoknak. Az angyal felszólítja az asszonyokat: „Ne sírjatok, hanem örüljete”. Ugyanezt mondja a 9. óda elő-éneke is a Szent Szűzhöz címezve: „Angyal kiállta a kegyteljesnek, legtisztább szent Szűz örvendezz...”

Az ikosz is a kenethozó asszonyokról tudósít. Ez az ábrázolás mindenesetre már nem történelmi. A szájukba adott szavakból ugyanis az tűnik ki, hogy már a sírhoz menő úton is hittek Krisztus istenségében és bekövetkező feltámadásában. Kenetük voltaképpen áldozat az életadó testnek s vele a feltámadásra akarják előkészíteni, megkenni. Itt tehát egy egészen korai átvitt ábrázolással van dolgunk. „... Egymásnak kiáltják: Jöjjetek, örvendező asszonyok,

kenjétek meg illatos fűszerekkel az életadó és eltemetett testet. Jöjjetek gyorsan siessetek mind a bölcsek és imádjátok.....”

Mária Magdolna is összetalálkozik vele, és kertésznek véli őt.

Teológiai tartalmú szövegek:

Sokkal több az olyan szöveg, mely Krisztus feltámadásának tényét teológiai-dogmatikus látásban mutatja be. Ilyen az ünnepi tropár is. A tényt magát két szóban fejezik ki: „*feltámadt Krisztus*” de ahányszor ez a tropár megismétlődik, mindannyiszor új módon, új meglátásban vezet rá Krisztus feltámadásának jelentőségére.

A szövegek főként a feltámadás két szempontját húzzák alá: hogy a **feltámadt Krisztus a mindenható Isten**, valamint azt hogy a **feltámadásnak kozmikus mérete van**, minden ember, az egész világ számára nyitott. Tehát Krisztus feltámadása egyrészt természetfölötti, másrészt a természetért való.

1. A feltámadás transcendens=természetfölötti dimenziója?

Krisztus azért támadt fel, mert Isten, az Atyával egylényegű második isteni személy. A feltámadás nem érzékelhető, mert az Atya műve, az ember Jézusban, vagyis az ember Jézust az Atya ébreszti és magasztalja fel. A liturgikus szövegek azonban nem passzív feltámadásról beszélnek. Hanem arról, hogy Krisztus saját erejéből támadt fel, az ének **szó aktív** a húsvéti tropárban.

A feltámadásnak ez az aktív látásmódja a Szentírásnak se idegen. Előragyog belőle: „*Bontsátok le ezt a templomot és harmadnapra felépítem.....saját teste templomáról beszélt*” és „*Nem veszi el (életemet) tőlem senki, magam adom oda, mert van rá hatalmam, hogy odaadjam és van rá hatalmam, hogy vissza vegyem*” De Krisztus Istenségének ezt a nagyon erős hangsúlyát, csak később a kifejtett Krisztológia dolgozza ki. Krisztus nem mint ember támadt fel, hanem mint Isten. A 4. óda irmosza....”*feltámadt Krisztus, a Mindenható....*” Ipakoi: „*Az örök világosságot miért keresitek, mint ember a holtak között?*”

2. A feltámadás antropológiai kozmikus dimenziója.

A Krisztus feltámadását tárgyaló szövegekben sohasem egyedülálló, magányos történésként látható, hanem mint ember- és világérdekű üdvösség eseményt.

Krisztus feltámadása az ember feltámadását is hirdeti, mint átmenetelt a „*halálból az életre a földről a mennybe*” és mint „*Világ megváltást*”.

És ezek az együtt feltámadások nemcsak szellemi-misztikus értelműek. Ilyen értelme csak egy szövegnek van: „*tegnap veled temetkeztem el Krisztis, veled ébredek ma a feltámadóval*”. Ezt a mondatot szellemi-misztikus tartalma miatt használta fel Nazianzi Gergely húsvéti prédikációjában. De a többi „társ”-feltámadási szövegeknek teljesen reális értelmük van, ahogyan Máté is reális

történelmi események mutatja be: „*sírok nyílnak meg és sok elhunyt szenteknek feltámadt a teste*” Mt 27,52.....a pokolból; a holtak országából.

Ezt az együttes feltámadást reálisan a **sírból való kilépéssel** lehet kifejezni és ennek az üdvösség eseménynek neve: **pászka**. Ez a szó egyedül egész megváltásunk összefoglalása. Negatívan a halál legyőzését, pozitívan az új élet kezdetét jelenti.

a. Az általános feltámadás negatív szemszöge a húsvéti tropárban:

„*a halállal legyőzte a halált.*” Krisztus Istenként támadt fel és mint Isten lett a halál legyőzője. Mivel pedig a halál a bűn büntetése, ezért a halál fölött aratott győzelem a bűn hatalma felett való győzelem is. Ezt énekli meg a 7.óda 2. tropárja: a halál legyőzését, a pokol megsemmisítését ünnepeljük.

b. Az általános feltámadás pozitív szemszöge a húsvéti tropárban:

Mivel a pokol legyőzése szükségképpen szabadulás az egykori végzetes csapás alól. Tehát azt jelenti, hogy Ádám és vele az egész emberiség fel van oldva alóla. Nyitva az út az Élet felé, Krisztus felé, ki Elsőszülöttként jött elő a holtak országából. A 6. óda irmosza ezt énekli meg? „*Leszálltál a föld aló részeibe és összetörted a foglyokat lent tartó örök záratat.....*” és az ünnepi tropár is: „*....és a sírban lévőknek életet ajándékozott.*”Az általános feltámadás pozitívuma az új életnek ebben a közlésében áll. Ez az egész embert megilleti. Krisztus az egész ember mentette meg, nemcsak a lelket. A pokol semmiképpen sem az eltávozott lelkek birodalma.

Az Életnek – mint Krisztusnak – két tulajdonsága van: **a romolhatatlanság és az örökkévalóság**. Vagyis más szóval: az ember részt vesz az Isten belső életében, helyesebben: részt kap az Isten belső életéből. Ádám elvesztette mindkettőt, Krisztus, az „életadó” mindkettőt visszaszerezte.

Fényének: „*...Ádámot kihoztad a romlásból...halhatatlanság Pászkája, világnak üdvössége.*” A szövegekben van még egy nagyon messze-menő téma, mely a feltámadás mindkét dimenzióját, a transzcendenst és az antropológiai-szotériológiaiakat egybe foglalja. Ez a **fény** témája. Krisztus a ragyogó Fény. A szövegből világos, hogy fénye egy az örök szupsztancioális fénnel, az istenség fényével.

I.óda I. tropár: „*...az örök világosság testileg mindnyájunkra kisugárzott a sírból.*”Ezek fejezik ki a feltámadás transzcendens dimenzióját. Másrészt Krisztus fénye a miénk is, a világé. Mivel ő a fény, meg bír világítani mindeneket és Ő általa részesülünk a fényből. Tehát antropológiai dimenzióban is összetartozik a feltámadás és a fény. Krisztus az igazság Napja mindenkit és mindent fénnel tölt be.

Az I. óda irmosza: „*Feltámadás napja van!...Világosodjunk fel népek...*” és a 3. tropár: „*Ma mindenek betelnek világossággal, az egek és a föld és az alvilág ,,*

A szövegek lelkipásztori üzenete.

Milyen legyen a hívek viselkedésük és a lelki tartásuk a feltámadás ünnepkörében?

A szövegek nagy része a mi reagálásunkról, a Pászka-eseménytől megkövetelt magatartásunkról és feleletünkről szól.

A szövegek elmondják, hogy mennyire tudatunkba kell vésnünk, hogy Krisztus feltámadása nem pusztán egy ősi esemény, hanem egy **ma is élő, ma is ható, minket is, az egész világot feltámasztó esemény**, tehát Krisztus feltámadásával az eszkatológia már megkezdődött és benne a mi feltámadásunk már jelen van már realitás. Krisztus győzelme véglegesen tartós és ezt a múlt idő jelenre vonatkoztatott formája fejezi ki: I. óda, irmosz: „*mert a halálból az életre és a földről az égbe átvitt minket Krisztus Istenünk.*”

A mi és az egész teremtés feltámadása szilárd állapot lett Krisztus feltámadásában. 3. óda, I tropár: „*Ma mindenek beteltek világossággal... az összes teremtmények megerősödnek.*”

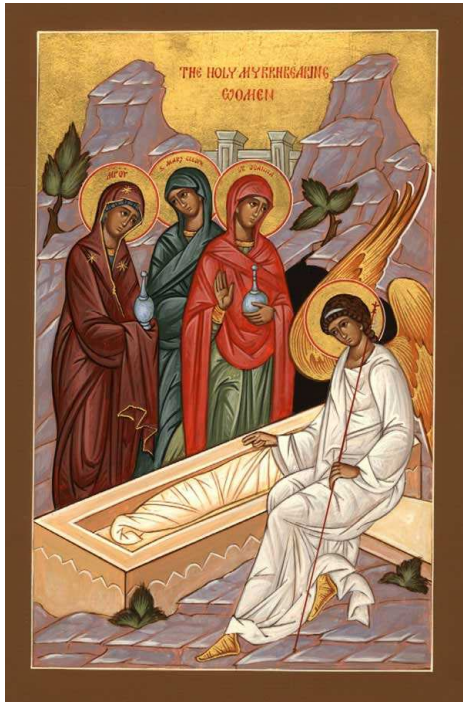
Ez a tény mérhetetlen **örömmel tölt el mindenkit, és az örömujjongás** betölti a húsvét egész ünnepkörét. A szövegek mindig újra öröme szólítanak, énekekre és ünneplésre hívnak, mely hasonló legyen a Szövetség-szekrény előtt táncoló Dávid királyéhoz: miként „*istennek ósatya Dávid a jelképi szekrény előtt táncolt*” 4.6.3 tropár

De a húsvéti öröm igazán és teljesen a húsvéti sztichiárban tör ki: „*örömmel egymást öleljük...*” (4. sztihira) Ezt az örömet a kölcsönös megbocsátás és a tökéletes testvéri szeretet fejezze ki és tökéletesítse: „*Feltámadás napja van... egymást mint testvérek öleljük... gyűlölőinknek is bocsássunk meg...*”

III. A feltámadás az ikonográfiában (ikon és szöveg összehasonlítása)

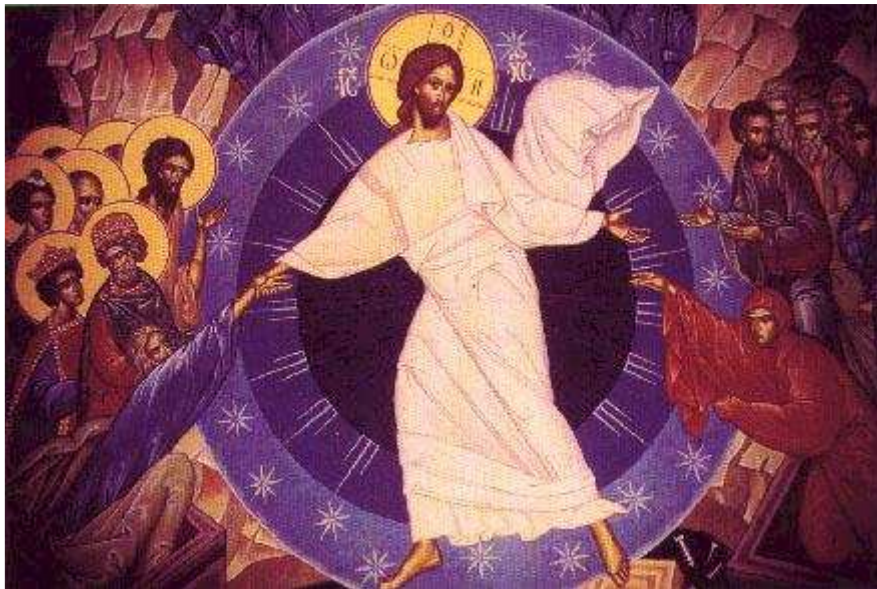
A húsvéti ikon típusai a bizánci ikonográfiában:

I. A kenethozó asszonyok a sírnál.

Ez az ikon a III. században jelentkezik: Az asszonyok az üres sír előtt állnak, melyben csak a síri lepedők vannak. Egy angyal ül a kövön, és a feltámadást hirdeti. A feltámadott nincs a jelen. Tehát az ikon egy időpontot mutat a feltámadás után.

2. Ádám és az ószövetségi igazak kiszabadítása az alvilágból.

A halált egy meztelen ember ábrázolja: le van győzve, ki van fosztva. Az alvilág kapuja darabokra törve. Krisztus kihívja az alvilágból Ádámot, Évát és az igazakat. Ez az ábrázolás először a VI. században jelentkezik. Ez az ikon láthatóan közelebb áll a feltámadáshoz s ezért a klasszikus ikon-teológiában a 8.

század óta „*anasztaszisz*” a neve. Ámbár lehetséges, hogy egy ősi végítéleti ikon származéka. Ez az ikon a történelmi feltámadást megelőző pillanatot ábrázol. A feltámadás valóságát adja elő, a győzelmet a halál fölött és az igazak feltámadását realizálja. De nem a Krisztus alvilágba leszállását ábrázolja, hanem a feltámadás valóságát.

Mondanivalók a feltámadásról **az ikonográfiában és a liturgikus szövegekben:**

A szövegekből hiányzik a feltámadás pillanata, Krisztus kijövele a sírból. Titok. Nincs tanúja. Az asszonyok csak utána jönnek. Ezért nem ábrázolja az ikonográfia sem. Az üdvözítő sírból való kijövetelét. Ezt csak a 16. században kezdik el Oroszországban nyugati hatásra.

A teológiai szemléletben a feltámadás reális kinyilatkoztatás a holtak feltámadásáról. Az „*anasztaszisz*” ikon és a liturgikus szövegek a feltámadást, mint üdvösség eseményt, két szempontból nézik, negatív: a halál legyőzése, pozitív: közlés Ádám és az emberiség új életéről. Még rámutathatunk arra, hogy a liturgikus szövegeknek és az ikonábrázolásoknak ugyanaz az értelme: a húsvét misztériumát fejezik ki. **PÁSZKA jelentése: a feltámadás ÉRTÜNK történik.**

Tarisznya:

„Az Úr közel van azokhoz, akik alázatosak, vagyis kivetik szívükből a természetes emberi hiúságot, büszkeséget. Nem nehéz ezt megérteni, ha arra gondolunk, hogy a bűn is megalázza, sőt minden földi dolog közt a legjobban megalázza az embert. A bűn földhöz tapasztja, tehát mintegy letiporja az ember lelkét, mint a paradicsomi bukás kígyója: „földön kúszik és port eszik.” Tehát akik bűnben élnek, azok nem kerülnek el a megalázást, de ez nem Istennek tetsző alázat. Csak azok, akiket Isten lelke vezére és megvallják nyomorúságukat: „mintegy szemetje lettünk a világnak” (1Kor 4,13), mint lélekben alázatosak, ők lesznek elsők a Mennyek Országában.” /Nagy Szent Bazil/

„Elképzelhető ezek után, hogy egyedül csak az ember, ki a teremtett lények közül egyedül képes felfogni a lét valóságát és értelmét, nyomtalanul elvesz egy szűk, időbeli korlátok között szabott földi élet után? Egyedül csak ő nem újulna meg és nem részesülne a hozzá méltó mértékben a létben?

Isten, miután kimutatta megbecsülését az ember, az egész ember iránt, kimutatta azt is, hogy életre szánta őt, nem a halálra. Ezt hirdeti és bizonyítja Krisztus feltámadása. Bármily sokon vannak a kételkedők és tagadók, nekünk hívőknek Krisztus feltámadása annyira kézenfekvő, képtelen és cáfolhatatlan tény, mint a matematika vagy a fizika törvényei, vagy mint a nap az égen. Hitünk rendületlen abban, hogy Krisztus **Valóban feltámadt!**”

